

Kantelu eduskunnan oikeusasiamiehelle

Kantelun tekijän tiedot:

Lakimies Heli Aali, Paperittomat-hanke, Pakolaisneuvonta ry
Kaisaniemenkatu 4 A 6ks, 00100 Helsinki
pakolaisneuvonta.fi

f.
p.

EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES
KANTOJA 682/4/16
SÄHKÖIN 16.2.16
JÄTTI ILSE ☐ TELEFAX ☐

Viranomaisen, johon arvostelu kohdistuu:

Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveysvirasto

Tiivistelmä:

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto on 27.8.2014 antanut sisäisen ohjeen "Oleskeluluvottomien ulkomaalaisten tilapäinen majoitus". Ohje ja sen soveltaminen ovat tammikuussa 2016 johtaneet siihen, että Helsinki ei ole tarjonnut hätämajoitusta sitä tarvitseville ihmisille.

Kohtellaimmin pyydän tutkimaan, onko Helsingin kaupunki, soveltaessaan em. ohjeita ja evätessään pääsyn hätämajoitukseen, toiminut vastoin perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaisia velvoitteitaan.

Yksityiskohtainen tapahtumankuvaus:

Helsingin Diakonissalaitoksen, Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystalokunnan, ja Helsingin seurakuntayhtymän rahoittamaan päiväkeskus Hirundoon saapui torstaina 7.1.2016 14 rekisteröimätöntä EU-kansalaista vailla majoitusta. Heidän joukossaan oli [REDACTED], jonka valtakirja ohessa. Nämä EU-kansalaiset pyysivät Hirundolta apua hätämajoituksen järjestämiseen kovien pakkasten ajaksi. Hirundon työntekijä soitti samana päivänä Helsingin kaupungin Hietaniemen palvelukeskukseen, ja kysyi, voivatko henkilöt saada hätämajoitusta keskuksesta. Vastaus oli, että keskus tarjoaa hätämajoitusta ainoastaan paikkakuntalaisille (eli helsinkiläisille), joten rekisteröimättömät EU-kansalaiset eivät saa palveluja keskuksesta. Hirundon työntekijä soitti tämän jälkeen Helsingin kaupungin sosiaalipäivystykseen löytääkseen henkilöille hätämajoitusta. Myös sosiaalipäivystys ohjeisti, että koska kyseiset henkilöt eivät olleet paikkakuntalaisia, heille ei ollut tarjota hätämajoitusta eikä muita palveluja. Tämän jälkeen Hirundon työntekijät onnistuivat järjestämään hätämajoitusta yksityisen henkilön kodissa erityisen haavoittuvassa asemassa olleelle vanhemmalle pariskunnalle. Muut joutuivat viettämään yönä ulkona -25C asteessa.

Seuraavana päivänä, perjantaina 8.1.2016 henkilöt palasivat Hirundoon ja työntekijät jatkoivat hätämajoituksen etsimistä heille. Kaikki halukkaat saatiin sijoitettua yksityisten, heille tuntemattomien henkilöiden koteihin hätämajoitukseen. Iltapäivällä 8.1.2016 apulaiskaupunginjohtaja Pekka Sauri otti

yhteyttä Hirundoon, ja sanoi ottavansa asian hoitaakseen. Kaupungin sosiaalivirastosta soitettiin vielä päivän lopuksi ja kysyttiin tilannetta – tällöin kaikki oli majoitettu yksityisesti, joten sovittiin että asiaan palataan maanantaina.

Maanantaina 11.1.2016 Hirundon henkilökunta otti taas yhteyttä kaupungin sosiaalipalveluihin. Tällöin työntekijälle kerrottiin kaupungin ohjeesta "Oleskeluluvottomien ulkomaalaisten tilapäinen majoitus", jossa hätämajoituksen ehdoksi on asetettu kotimaahan paluu. Koska yksi perhe oli suostunut palaamaan kotimaahansa, yritettiin heille tämän jälkeen ohjeen mukaan saada aika sosiaaliohjaajalle Hirundon toimesta. Kallion palvelupisteestä tämä ei kuitenkaan onnistunut, koska heidän mielestään ei-palkkakuntalaisen asia ei kuulunut heille. Myös sosiaalipäivystys oli asiasta epätietoinen. Näin ollen perhe ei maanantaina saanut aikaa sosiaaliohjaajalle, ja heille jouduttiin jälleen järjestämään hätämajoitus yksityisen henkilön luona.

Tiistaina 12.1.2016 Hirundon työntekijä sain Sosiaaliviraston sosiaalisen ja taloudellisen tuen päällikkö Päivi Männistön kiinni. Männistö lupasi määrittää sosiaaliohjaajan, joka asiaa hoitaisi. Männistö lähetti ohjaajan nimen ja toimipaikan samana aamuna, tiistaina 12.1.2016, klo 11.00. Tämä tapahtui kuitenkin sosiaaliohjauksen virallisen puhelinajan (9-10) umpeuduttua: anelun jälkeen Hirundon työntekijä sai loppujen lopuksi sosiaaliohjaajan kiinni. Tämä tapasi perheen ja järjesti kotimatkan. Aikaisen (klo 6.40) lennon takia sosiaaliohjaaja päätti kuitenkin, että perheen tulisi viettää yö lentoasemalla, vaikka perheen vanhempi nainen kärsi paleltumisvammoista käsissään ja ongelmista virtsan pidättämisessä.

Helsinki on tämän jälkeen majoittanut kerran seltsemän Hirundon asiakasta, mm. yhden viikonlopun ajaksi, muutoin asiakkaina olevat rekisteröimättömät, asunnottomat EU-kansalaiset ovat edelleen jääneet ilman Helsingin kaupungin apua. Myös niiltä seitsemältä asiakkaalta, jotka majoitettiin viikonlopuksi, on tämän jälkeen evätty palvelu. Muun muassa sormista on paleltumien johdosta kuoriutunut iho.

tai muilla päiväkeskus Hirundon puoleen kääntyneillä henkilöillä ei ole omia verkostoja eikä keinoja hankkia itse turvaa esimerkiksi läheistensä avulla. Myöskään esimerkiksi Bulgarian suurlähetystö ei ole tarjonnut apua. Nämä seikat ovat olleet Helsingin kaupungin asiaa hoitaneiden työntekijöiden tiedossa.

Menettelyn lainvastaisuus

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Sosiaalihuoltolain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella kunnassa oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Toimeentulotukilain 14 §:n 3 momentin mukaan, jos tuen tarve on kiireellinen, toimeentulotuen myöntää sen kunnan toimitus, jossa perhe tai henkilö oleskelee hakemusta tehtäessä.

Perustuslain säännöksessä on kyse ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistasosta. Siihen kuuluu terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon, vaatetuksen ja asumisen järjestäminen jokaiselle. Säännöstä voidaan tulkita myös laajemmin, mutta vähintään säännös kattaa nämä ns. eksistenssiminimin alaan kuuluvat seikat.¹ Säännös perustaa välittömän subjektiivisen oikeuden ja kattaa kaikki Suomessa oleskelevat henkilöt. Esitöiden mukaan säännöstä sovellettaessa kansalaisuudella tai muilla vastaavilla näkökohdilla ei ole merkitystä eikä myöskään sillä, miten pitkään henkilö on oleskellut Suomessa.

¹ HE 309/1993 ja mm. Perusoikeudet (1999) ja OKA 1052/1/06.

Katson, että Helsingin kaupungin ohje ja sen mukainen tosiasiallinen, kategorinen hallintotoiminta rajoittavat kyseistä perusoikeutta ja sitä ilmentävää, viimekätistä oikeutta kiireelliseen toimeentulotukeen. Rajoituksella oikeus välttämättömään tukeen sidotaan tilanteesta riippuen maassa oleskelun kestoon, ulkomaalaisoikeudelliseen rekisteröinti- tai lupaprosessiin tai poistumiseen Helsingistä. Rajoitus ei ole lakiin perustuva ja se ulottuu perusoikeuden ydinalueelle, hengen ja terveyden suojaan. Se on myös Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden vastainen (TSS-sopimus ja erityisesti uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean ratkaisu FEANTSA v. the Netherlands, 10.11.2014).

Muut viranomaistoimet

Asiaa ei ole Hirundon tai Paperittomat-hankkeen toimesta saatettu eteenpäin muita kanavia pitkin. Tiedossa on, että helsinkiläinen kaupunginvaltuutettu on saattanut saman asian yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston selvitettäväksi, ja sieltä asia on ohjattu Eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Helsingissä, 15.2.2016

Heli Aali
Paperittomat-hanke

Liitteet:

1. Helsingin kaupungin ohje 27.8.2014
2. [] valtakirja